

Spółka z o.o.

inwus

pracownia konserwacji zabytków
Maria Osielczak

43-307 Bielsko - Biała, ul. Warszawska 5 ☎/fax 033 8191050-52
NIP 547-10-64-723 e:mail - inwus@poczta.onet.pl

NIP 547-125-79-71
43-300 Bielsko - Biała
ul. Podcienia 11/3
tel. (0-33) 498 83 02
tel. kom. 0 606 630 951

ZATWIERDZAM PROJEKT BUDOWLANI
stanowiący załącznik nr
decyzji znak WB-1351/1574/23029/08/09
z dnia 07.01.2009

OPRACOWANIE: BADANIA STRATYGRAFICZNE NA OBECNOŚĆ POLICHROMII ORAZ PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I REMONTOWYCH

OBIEKT: DWÓR W ŁODYGOWICACH
UL. KRÓLOWEJ JADWIGI 6

INWESTOR: URZĄD GMINY ŁODYGOWICE
34-325 ŁODYGOWICE
UL. PIŁUSUDSKIEGO 75

Województwo
Urząd Ochrony Zabytków
w Katowicach
Delegatura w Bielsku Białym
43-300 Bielsko-Biała, ul. Powstańców Śląskich 6
tel./fax 812-37-14

określony jest
z pozycjami
z dn. 08.12.08
Nr 1493/08

Badania odkrywkowe wykonał zespół:

Maria Osielczak
Piotr Osielczak
Wiesław Mrowiec
Opracowanie: Maria Osielczak

mgr Jacek Konik

Maria Osielczak
PRACOWNIA KONSERWACJI ZABYTKÓW
Maria Osielczak
43-300 BIELSKO-BIAŁA
ul. Podcienie 11/3, tel. (033) 810 53 00
NIP 547-125-79-71

BIELSKO-BIAŁA WRZESIEŃ 2008r.

OPIS

Dwór w Łodygowicach jest częścią założenia obronnego, znajduje się w środku fortyfikacji utworzonej z wału ziemnego i muru szkarpowego, otoczonego dawniej fosą z wodą. Budowę dworu rozpoczął kasztelan krakowski Jerzy Zbaraski w 1629 na miejscu poprzedniego, drewnianego założenia. Budowa została zakończona po jego śmierci, w roku 1631 roku przez kasztelana krakowskiego Stanisława Warszyckiego, w 1673 wokół dworu wzniesione zostały fortyfikacje. W drugiej połowie XIX właścicielką dworu była Klementyna de Weber Primavesi zamężna z Adolfem Klobusem, za jej czasów nastąpiła gruntowna przebudowa dworu w stylu neogotyckim. Z tego okresu pochodzi wystrój elewacji frontowej (attyka z wgłębionymi polami ozdobionymi maswerkami, strzeliste wieżyczki narożne, obramienia okien w kształcie łuku ostrego, arkady o ostrym wykroju w portalu arkadowym przy wejściu głównym, ostrołukowe okna w elewacji bocznej). Po wojnie dwór został zaadoptowany na technikum rolnicze, następnie na Uniwersytet Ludowy, obecnie użytkownikiem dworu jest Gmina Łodygowice.

Rzut dworu ma kształt wydłużonego prostokąta z występami, ściany są lekko zaszkarpowane. Na elewacji frontowej ryzalit środkowy jest bardziej płaski niż ryzalita na elewacjach bocznych i tylniej. Ryzalit środkowy elewacji frontowej charakteryzuje się rozbudowaną dekoracją neogotycką, zwieńczony jest attyką z wgłębionymi polami, ozdobionymi maswerkami, na narożach attyki występują strzeliste wieżyczki, okna posiadają ostrołukowe obramienia z boni wykonanych w narzucie, do ryzalitu frontowego dostawiony jest portal arkadowy, sklepiony żaglasto na gurtach, z ozdobną balustradą wykonaną z kamienia i ceramiki. W portalu fasady znajduje się wejście główne z ostrołukową stolarką ozdobioną dekoracją snycerską.

Na elewacji tylnej występuje wydatny ryzalit z niewielką dostawką. Ryzalit na elewacji tylnej zwieńczony jest attyką oraz ozdobiony jest dekoracją sztukatorską w formie maswerku. Niewielki występ w ryzalicie elewacji tylnej zakończony jest tarasem, na taras prowadzi wejście ozdobione herbem. Balustrada tarasu została częściowo zniszczona, obecnie występuje tam barierka wykonana ze współczesnych cegieł. Oryginalna balustrada ozdobiona była detalem sztukatorskim z motywem maswerku.

Dekoracja neogotycka widoczna jest również na elewacji od parkingu, niewielki ryzalit tej elewacji ozdobiony jest maswerkami, okna mają kształt ostrołukowy. Pozostałe powierzchnie elewacji dworu nie posiadają żadnej dekoracji.

Dach na częściowo wymieniony, okna w obiekcie pochodzą z różnych epok, w większej części jest to stolarka drewniana, dwuskrzydłowa, sześciopolowa,

skrzynkowa. Na elewacji frontowej pojawiają się jednak okna plastikowe, w wydatnym ryzalicie tylnym widoczne są okna polskie, otwierane na zewnątrz. Wewnątrz zachowały się elementy oryginalnego wystroju. W pomieszczeniach występują drzwi drewniane płycinowe oryginalne do konserwacji. W pomieszczeniach izby regionalnej widoczne są dwa portale profilach renesansowych. W salonie na piętrze występuje ozdobny kominek z dekoracją sztukatorską.

PRZEPROWADZONE BADANIA ODKRYWKOWE

Wykonano sondażowe odkrywki stratygraficzne w miejscach opisanych poniżej. Celem prowadzonych badań było określenie czy na elewacji zachowały się tynki z okresu powstania budynku (XVIIw.). Celem badań było poszukiwanie zachowanych dekoracji sgraffitowych oraz ustalenie oryginalnej kolorystyki obiektu.

- Próbka 1-** elewacja frontowa – tynk pod gzymsem wieńczącym,
- Próbka 1A-** elewacja frontowa – tynk prosty na poziomie przyziemia
- Próbka 2-** elewacja frontowa - tynk prosty w partii ściany pod gzymsem wieńczącym,
- Próbka 3-** elewacja frontowa - gzyms wieńczący,
- Próbka 4-** elewacja frontowa – opaska okienna w formie boni,
- Próbka 5-** elewacja frontowa - tynk prosty na wysokości opaski okiennej,
- Próbka 6-** elewacja frontowa – pole opaski okiennej,
- Próbka 7-** elewacja frontowa – tynk prosty obok opaski okiennej,
- Próbka 8-** elewacja frontowa – opaska okienna,
- Próbka 9-** elewacja frontowa – tynk prosty,
- Próbka 10-** elewacja frontowa – tynk prosty- stratygrafia nawarstwień
- Próbka 11-** elewacja frontowa – ściana prosta na wysokości I piętra – odsłonięty większy fragment tynku leżącego bezpośrednio na wątku ceglanym
- Próbka 12-** elewacja frontowa – tynk prosty na wysokości I piętra,
- Próbka 13-** elewacja frontowa - tynk prosty na wysokości przyziemia,
- Próbka 14-** elewacja frontowa – wieżyczka attyki,
- Próbka 15-** elewacja frontowa – boniowanie attyki,
- Próbka 16-** elewacja frontowa – frontowa ściana prosta attyki,
- Próbka 17-** elewacja frontowa – ściana boczna attyki,
- Próbka 18-** elewacja frontowa – ściana boczna attyki,

Próbka 19- elewacja boczna od strony parku – ściana prosta,

Próbka 19A- elewacja boczna od strony parku – ściana prosta,

Próbka 20- elewacja boczna od strony parku - ściana prosta,

Próbka 21- elewacja boczna od strony parku - ściana prosta,

Próbka 22- elewacja boczna od strony parku – ściana prosta,

Próbka 22- elewacja boczna od strony parkingu – ściana prosta,

Próbka 23- elewacja boczna od strony parkingu – ściana prosta,

Próbka 24- elewacja boczna od strony parkingu – ściana prosta,

Próbka 25- elewacja boczna od strony parkingu – ściana prosta na poziomie przyziemia,

Próbka nn- elewacja tylna- wysunięty ryzalit,

Próbka nn- elewacja tylna- wysunięty ryzalit,

Próbka nn- elewacja tylna – ściana prosta,

Próbka nn- elewacja tylna – ściana prosta przy oknie,

Próbka nn- elewacja tylna – ściana prosta w przyziemiu,

WYNIKI: Warstwa z ostatniego remontu- gruby, szorstki nakrop cementowy w kolorze białym, pod nim kilka warstw nakropków i przemalowań w odcieniach bieli i szarości. Na elewacjach występują tynki z dwóch etapów budowy: na większej powierzchni ścian prostych, bezpośrednio na wątku ceglanym widoczny tynk wapienny z dodatkami hydraulicznymi w kolorze brązowym, na jego powierzchni widoczne zmyte przemalowania w kolorze ugru i ochry. W partii detalu sztukatorskiego o charakterze neogotyckim (attyka z maswerkami, wieżyczki, opaski okienne) a także w partii tynku bezpośrednio pod gzymsem wieńczącym występuje tynk wapienne w kolorze białym z czarnymi dodatkami. Tynk ten pochodzi z okresu przebudowy elewacji w połowie XIX w., jest zachowany w dobrym stanie, twardy i mocny. Na powierzchni tynków prostych z poprzedniego okresu chronologicznego wykonano wtedy zacierkę. Detal sztukatorski malowany był wtedy w kolorze białym, a powierzchni ścian tak jak poprzednio w kolorze ugrowym. W partii przyziemia na elewacji tylnej zniszczenia tynku spowodowane przez podciąganie kapilarnie są tak duże, że nawarstwienia wtórne odpadły samoczynnie. Na powierzchni wątku ceglanego znajduje się jedna, bardzo zniszczona warstwa tynku. Na narożnikach występu, w ryzalicie tylnym widoczny jest fragment dekoracji sgraffitowej wyrysowany w mokrym tynku. Na tynk w kolorze czerwieni żelazowej założono warstwę pobiałki.

Na narożnikach występują bonie ze schematycznie wyrysowanymi kwadratowymi rautami.

WNIOSKI: W trakcie prac remontowych należy przywrócić kolorystykę z okresu przebudowy z drugiej połowie XIX wieku. Detal sztukatorski w kolorze złamanej bieli, ściany w kolorze ugrowym. Proponuje się w narożnikach ryzalitu elewacji tylnej wprowadzić wyrysowane boniowanie podkreślone przemalowaniem w kolorze czerwieni żelazowej.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Elewacja frontowa, reprezentacyjna zachowana jest w lepszym stanie niż boczne i tylna. Prawdopodobnie była częściej remontowana. Szczególnie zły stan zachowania widoczny jest na elewacjach tylnych. Uszkodzenia dachu, brak właściwej izolacji, zniszczenia rur spustowych spowodowały liczne zniszczenia wywołane wilgocią. Dodatkowym czynnikiem niszczącym było dobudowanie w niewielkiej odległości przybudówki, która przyczyniła się do zatrzymywania wody w tym rejonie. Na elewacji tylnej, a szczególnie na niewielkim występie widoczne są ślady podciągania kapilarnego i zniszczenia tynku wywołane działaniem soli rozpuszczalnych w wodzie do wysokości ok. 3,5m. W wyższych partiach ścian widoczne ślady zalewania z nieuszczelnego dachu. Szczególnie duże zniszczenia widoczne są w wysuniętym występie na elewacji tylnej, jej część dachowa stanowi taras. Brak izolacji poziomej tarasu i jego murowanych balustrad spowodował zalewanie całych murów, brak izolacji fundamentów wywołał intensywne podciąganie wody z gruntu. Ściany są silnie zagrzybione, zawilgocone, tynki odspajają się, są spudrowane i odpadają całymi płacami. Zniszczeniu uległa również neogotycka dekoracja sztukatorska w tej partii. Jak na pozostałych elewacjach tynki i detal sztukatorski pokryte są wieloma warstwami wtórnych przemalowań i nakropków. Balustrada tarasu na elewacji tylnej uległa w części zniszczeniu, została zastąpiona współczesną, niepowiązaną stylowo barierą układaną z cegieł.

Powierzchnia elewacji frontowej zachowana w lepszym stanie niż boczne i tylna. Na powierzchni brak widocznych ubytków i zawilgoceń, pod wieloma nawarstwieniami widoczny jest tynk oryginalny, zwarty lecz o osłabionej strukturze. W trakcie wykonywanych badań odkrywkowych stwierdzono, że tynki na powierzchni ścian prostych nie są głuche, lecz spoiwo utraciło siły wiązania. Na elewacji frontowej występują tynki z dwóch etapów budowy: na większej powierzchni ścian

prostych, bezpośrednio na wątku ceglanym widoczny tynk wapienny z dodatkami hydraulicznymi w kolorze brązowym, na jego powierzchni widoczne zmyte przemalowania w kolorze ugru i ochry. W partii detalu sztukatorskiego o charakterze neogotyckim (attyka z maswerkami, wieżyczki, opaski okienne) a także w partii tynku bezpośrednio pod gzymsem wieńczącym występuje tynk wapienny w kolorze białym z czarnymi dodatkami. Tynk ten pochodzi z okresu przebudowy elewacji w połowie XIX w., jest zachowany w dobrym stanie, twardy i mocny. Na powierzchni tynków prostych z poprzedniego okresu chronologicznego wykonano wtedy zacierkę.

Bardzo silna destrukcja wywołana działaniem wody widoczna jest w partii tarasu wejściowego. Powierzchnia pozioma tarasu nie posiada izolacji, ślady przelewania widoczne są na bocznych powierzchniach a szczególnie na sklepieniu. Na sklepieniach wejścia widoczna jest całkowita destrukcja tynków, zawilgocenie, zasolenie i skupiska mikroorganizmów. Elementy kamienne (filary podtrzymujące łuki sklepienia, kamienne bonie w arkadach, gzymsy filarów) pokryte są warstwami nakropków cementowych. W elementach kamiennych występują również zniszczenia wywołane działaniem wody analogicznie jak w tynkach tarasu. Balustrada tarasu wykonana została w technice mieszanej, cokoły i poręcze balustrady wykonane są z piaskowca, tralki z ceramiki wypalanej na czerwono. W partii kamienia widoczne są silne zniszczenia, złuszczenia, rozwarstwienia i odspojenia. Zniszczenia te spowodowane są zarówno działaniem wody jak i specyficzną budową geologiczną kamienia. Czerwona ceramika tralek pokryta została warstwami nakropków cementowych, w partii ceramiki widoczne są również silne zniszczenia takie jak: złuszczenia, rozwarstwienia i odspojenia. Na narożnikach poręczy brak elementów ozdobnych.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE I REMONTOWE

Elewacja

1. Przed przystąpieniem do prac konserwatorskich na elewacji konieczne jest usunięcie czynników niszczących, które powodują destrukcję warstw oryginalnych w partii elewacji. Konieczne jest wprowadzenie izolacji przeciwwilgociowej aby zahamować podciąganie kapilarne wody na elewacji oraz zakończenie remontu dachu.

2. W pierwszym etapie należy usunąć warstwy wtórne z detalu sztukatorskiego ciągniętego. Decyzje o usunięciu zniszczonego detalu podejmować należy po wstępnym oczyszczeniu i ocenie stanu zachowania całości. W trakcie usuwania warstw wtórnych należy dokładnie odczyścić fragmenty profiliw ciągniętych z zaprawy (gzymsów) aby przygotować wzorniki z blachy wg oryginału.

3. W następnym etapie prac przewiduje się odkucie tynków - osłabionych, odspojonych, głuchych, o złej przyczepności do podłoża. Przewiduje się:
- na wszystkich elewacjach - zawilgocony tynk w partii cokołowej do wysokości 1,80cm - **odkucie w 100%**,
- w pozostałych partiach przewiduje się usunięcie w 70%

4. Oczyszczenie powierzchni murów ceglanych po usunięciu tynków - mechanicznie, metalowymi szczotkami lub strumieniem sprężonego powietrza. Należy usunąć luźne i osypujące się cząstki, usunąć osłabione spoiny pomiędzy cegłami.

5. Wzmocnienie pozostałych tynków i wstęgu ceglanego

6. Mimo złego stanu zachowania proponuje się zachowanie i konserwację świadka w partii wyrysowanego boniowania w występie na elewacji tylnej.

Konserwacja zachowanych świadków:

- delikatne usunięcie mechaniczne warstw wtórnych zapraw,
- oczyszczenie chemiczne powierzchni – lekkim roztworem kwasu octowego-neutralizowanego wodą,
- wzmocnienie strukturalne spiaszczonego tynku- iniekcja preparatów na bazie żywic krzemooorganicznych,
- odsolenie,
- podklejenie pustek- preparat na bazie żywic krzemooorganicznych z wypełniaczem (piasek kwarcowy),
- ewentualny retusz kolorystyczny,
- hydrofobizacja powierzchni,

Proponuje się dwa rozwiązania: koncepcja ostateczna powinna być ustalona w trakcie komisji konserwatorskiej po odsłonięciu całej powierzchni zachowanych tynków:

- a) pozostawienie odsłoniętego, zakonserwowanego świadka z czytelnym fragmentem dekoracji geometrycznej,
- b) pozostawienie zakonserwowanego i zabezpieczonego świadka pod warstwą tynku i rekonstrukcja omawianej dekoracji wg zachowanego oryginału.

7. Uzupełnienie usuniętych tynków: lekki tynk wapienno-trasowy. W celu zastosowania jednakowych parametrów na całej elewacji proponuje się zastosowanie gotowej mieszanki np. lekki tynk tynk może być zastosowany na zachowanym świadku.

Lekki

Do poziomu około 1 metra ponad cokół kamienny wprowadzić należy trójwarstwowy system tynków renowacyjnych (lub inny materiał o identycznych właściwościach):

- wstępna obrzutka na 50 % powierzchni
- tynk wyrównawczy magazynujący sole
- hydrofobowy tynk renowacyjny

Dokładną recepturę uzgodnić z przedstawicielem technicznym wybranej firmy. W partii przyziemia przyjąć należy grubość około 3-4cm. W tynku renowacyjnym wykonać należy istniejące tam pilastry.

8. Na całej powierzchni elewacji proponuje się założenie siatki zbrojącej z włókna szklanego np. wklejonej na zaprawie zbrojącej mineralnej (lub inny materiał o identycznych właściwościach).

Na powierzchni ścian prostych założenie warstwy szpachłówki zacieranej (lub inny materiał o identycznych właściwościach).

9. Konserwacja i rekonstrukcja detalu sztukatorskiego wykonanego w narzucie, ciągniętego z wzornika – gzymsy, opaski okienne:

- w pierwszym etapie należy delikatnie usunąć mechanicznie warstwy wtórne z detalu oryginalnego, aby odsonić oryginalny rysunek detalu,
- przygotować wzorniki z blachy,
- usunięcie części detalu oryginalnego o dużym stopniu zniszczenia, zalanych wodą, osypujących się,
- przemurowanie nową cegłą fragmentów silnie zawilgoconych, zniszczonych z powodu zalewnia przez wodę,
- wzmocnienie strukturalne zachowanych fragmentów detalu sztukatorskiego i wątku ceglanoego –
- uzupełnienie grubszych ubytków z zaprawy cementowo-wapiennej bezpośrednio na murze; wzornik z blachy montowany powinien być w drewnianych saniach i ciągnięty po torze zbudowanym z prowadnic,
- gzymsy uzupełnione i pozostałe oryginalne- zaleca się wykonanie wierzchniej warstwy (szlichty) z zaprawy drobnoziarnistej

(lub inny materiał o identycznych właściwościach), na całej powierzchni, wzornik z blachy o 2-3 mm większy od wzornika do rdzenia, montowany powinien być w drewnianych saniach i ciągnięty po torze zbudowanym z prowadnic.

10. Konserwacja elementów kamiennych:

- oczyszczenie powierzchni poprzez groszkowanie,
- odsolenie przez swobodną migrację do rozszerzonego środowiska
- wzmocnienie elementów osłabionych preparatem na bazie pochodnych związków krzemoorganicznych o właściwościach hydrofilnych

- uzupełnienie ubytków zaprawą o kolorystyce dobranej do oryginalnego materiału

- hydrofobizacja

11. Konserwacja bramy wejściowej:

- usunięcie elementów wtórnych: klamki, okienek oraz wtórnych uzupełnień stolarskich,
- mechaniczne usunięcie warstw farby po delikatnym opaleniu,
- usunięcie pozostałości farb i pokostów preparatem na bazie rozpuszczalników organicznych nie spęczniających drewna,
- uzupełnienie ubytków drewna przez flekowanie,
- szpachlowanie powierzchni,
- malowanie wg. ustalonej kolorystyki,
- uzupełnienie kutek ćwieków,

12. Wymiana wszystkich okuć blacharskich, rynien i rur spustowych- blacha miedziana

13. Gruntowanie i malowanie wg ustalonej kolorystyki farbami krzemianowymi laserunkowymi (lub innymi o identycznych parametrach).

14. Wykonanie izolacji poziomej tarasów-

Maria Osiełczak
PRACOWNIA KONSERWACJI ZABYTKÓW
Maria Osiełczak
43-300 BIELSKO-BIAŁA
ul. Podcienie 11/3, tel. (033) 810 53 00
NIP 547-125-79-71